

آموزش ادغام یافته با سیستم: یک تجربه مفید در اجرای کارآموزی مدیریت خدمات بهداشتی درمانی

مرضیه جوادی*، اسداله شمس، مریم یعقوبی

چکیده

مقدمه: دوره‌های آموزشی و خصوصاً کارآموزی علاوه بر ایجاد یادگیری فعال و رشد فردی و حرفه‌ای دانشجویان، باید متناسب با نیاز جامعه باشد. تغییر در برنامه‌های آموزشی به منظور تأمین نیازهای اجتماعی و انعکاس آخرین دست‌آورد‌های علمی از جمله ضروریات نظام آموزشی محسوب می‌شود. لذا هدف از مطالعه حاضر بررسی دو برنامه آموزشی در اجرای درس کارآموزی دانشجویان کارشناسی ارشد مدیریت خدمات بهداشتی درمانی است.

روش‌ها: این مطالعه نیمه تجربی بر روی ۱۰ نفر دانشجویان کارآموزی ۱ کارشناسی ارشد مدیریت خدمات بهداشتی درمانی در مهر ماه سال تحصیلی ۹۰-۹۱ اجرا شد. براساس این مطالعه در گروه اول مطابق سرفصل وزارتی و برنامه‌های مصوب پیشین مبنای انجام کارآموزی شد و در گروه دوم نیز برنامه درسی به صورت ادغام یافته با سیستم و هم‌جهت با بسته عملیاتی مدیریتی بیمارستان‌ها در قالب برنامه استانداردهای اعتباربخشی بیمارستان‌ها اجرا شد. متغیرهای مورد آزمایش این مطالعه در قالب رضایت دانشجویان از عرصه کلی کارآموزی (۲) مشارکت و ایجاد پیوند بین دانشجو و عرصه کارآموزی (۳) آشنایی دانشجویان با مفاهیم روزآمد و در دست اجرای مدیریتی کشور اندازه‌گیری شد. ارزیابی از طریق طراحی پرسشنامه ۱۸ ماده‌ای انجام شد که توسط دانشجو و با حضور و پیگیری پژوهشگران در عرصه کارآموزی تکمیل گردید. داده‌ها با استفاده از آزمون آماری T مستقل تحلیل شد.

نتایج: میانگین نمرات در همه ابعاد در گروه دوم به طور معناداری بیشتر بود. میانگین رضایت دانشجویان از عرصه کلی کارآموزی در گروه اول ($2/48 \pm 0/58$)، در گروه دوم ($3/28 \pm 0/39$) و ($p=0/02$)، میانگین نمره مشارکت و ایجاد پیوند بین دانشجو و عرصه کارآموزی در گروه اول ($2/32 \pm 0/54$)، در گروه دوم ($3/85 \pm 0/54$) و ($p=0/01$)، میانگین نمره آشنایی دانشجویان با مفاهیم روزآمد و در دست اجرای مدیریتی کشور در گروه اول ($2/62 \pm 0/74$)، و در گروه دوم ($2/95 \pm 0/54$) و ($p=0/04$) تفاوت معناداری را نشان داد.

نتیجه‌گیری: توجه به مفاهیم مدیریتی روز کشور از موضوعاتی است که می‌تواند غنای کارآموزی‌ها و انگیزه دانشجویان در درس کارآموزی تحت تأثیر قرار دهد. ضمن توجه به لزوم بازنگری دوره‌های سرفصل دروس، گروه‌های آموزشی می‌توانند با جهت‌دهی آموزش‌های عملی به سمت رویکرد Need-Based و در نظر گرفتن نیازهای سیستم سلامت کشور به مقتضای هر رشته و به نحوی که از سرفصل دروس مصوب عدول نشود، برنامه‌های آموزشی مؤثرتر و مطلوب‌تری ارائه دهند.

واژه‌های کلیدی: کارآموزی، مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، سیستم سلامت، آموزش

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی/ویژه‌نامه توسعه آموزش و ارتقای سلامت/ اسفند ۱۳۹۰؛ ۱۱(۹): ۱۱۰۴ تا ۱۱۱۱

* نویسنده مسؤول: مرضیه جوادی-دانشجوی دکتری مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، مرکز تحقیقات مدیریت و اقتصاد سلامت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران. m_javadi@mng.mui.ac.ir
اسداله شمس (استادیار) گروه مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، دانشگاه علوم

پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران. (shams@mng.mui.ac.ir)؛ مریم یعقوبی
دانشجوی دکتری مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، مرکز تحقیقات مدیریت سلامت
دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌اله (عج) تهران، ایران. (yaghoobi@yahoo.com)
تاریخ دریافت مقاله: ۹۰/۱۲/۲، تاریخ اصلاحیه: ۲۹۰/۱۲/۲۰، تاریخ پذیرش: ۹۰/۱۲/۲۳

مقدمه

رشته مدیریت خدمات بهداشتی درمانی از رشته‌های مهم بخش سلامت محسوب می‌شود. تخصصی شدن علوم مختلف به ویژه در زمینه‌های مدیریت و بالخصوص در امر اداره ابعاد و سطوح مختلف نظام خدمات بهداشتی و درمانی در سطح جهانی از اهمیت و اولویت خاصی برخوردار بوده و روز به روز مورد تأکید و توجه بیشتری قرار می‌گیرد. همراه با توسعه سیستم خدمات بهداشتی و درمانی و در کنار تربیت نیروی انسانی کارایی برای رشته‌های مختلف علوم پزشکی، پرورش مدیرانی که قادر باشند در کنار سایر متخصصان در اداره چنین مؤسساتی سهیم باشند، در برنامه‌های آموزشی و درسی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشورهای مترقی گنجانیده شده است. هدف از پرورش دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی ایفای نقش‌هایی همچون تجزیه و تحقیق نظام خدمات بهداشتی، ارزیابی بیمارستان‌ها از نظر کیفی و کمی، اداره بیمارستان‌ها و مراکز بهداشتی و درمانی و تجزیه و تحلیل اقتصادی فعالیت‌های بیمارستانی عنوان شده است. لذا مدیرانی که قرار است در سطوح بالای مراکز بهداشت و درمان خدمت نمایند، می‌بایست از نوعی بلوغ و پختگی علمی و تجربی برخوردار باشند (۱).

کارآموزی بخش اساسی و مهم آموزش در هر رشته به خصوص رشته مدیریت خدمات بهداشتی درمانی است. در این نوع آموزش، دانشجو در تعامل با محیط و مربی و پرسنل واحدهای بهداشتی درمانی، مفاهیم آموخته شده تئوری را به صورت ملموس‌تر و در ارتباط با سایر متغیرهای محیطی می‌بیند و می‌آزماید. در واقع هدف از طی دوره کارآموزی آشنایی کامل دانشجو با اجزای واحدهای درمانی و همچنین شناخت روند و نحوه کارکرد شبکه بهداشتی درمانی کشور است. از این رو اهمیت و جایگاه ویژه آن در ایفای نقش حرفه‌ای دانش‌آموختگان

بسیار مهم است. بسیاری از دانسته‌های دانشجویان در طول تحصیل از رهگذر دروس کارآموزی تحقق می‌یابد (۲).

بدیهی است که دوره‌های آموزشی و خصوصاً کارآموزی علاوه بر ایجاد یادگیری فعال و رشد فردی و حرفه‌ای دانشجو، باید متناسب با نیاز جامعه باشد. آنچه که نظام آموزشی در قالب برنامه درسی به دانشجو ارائه می‌دهد باید بتواند دانسته‌های او را به روز نماید و از قالب کلیشه‌های ذهنی او را خارج سازد. به طور کلی برنامه درسی در همه دروس، جوهره هر نظام آموزشی محسوب شده و کارآمدی، کیفیت و اثربخشی آن نظام را تضمین می‌کند. تغییر در این برنامه‌ها به منظور تأمین نیازهای اجتماعی و انعکاس آخرین دست‌آوردهای علمی از جمله ضروریات محسوب می‌شود (۳).

درس کارآموزی یکی از دروس بسیار مهم اما مغفول مانده در این رشته و سایر رشته‌های گروه پزشکی است مطالعات نشان می‌دهد دانشجویان در رشته‌های مختلف تجربیات مناسبی از دروس کارآموزی ندارند و اجرای این درس همواره با مشکلات متعددی همراه است. در مطالعه‌ای که در زاهدان انجام شده دانشجویان با عنوان کردن دلایلی چون عدم تناسب آموزش با اهداف آموزشی، برنامه‌ریزی نادرست در بخش‌ها، استفاده از مربیان کم تجربه و کمبود امکانات و تجهیزات از اجرای درس کارآموزی ابراز نارضایتی نموده‌اند (۴). در مطالعه دیگری محققین به بی‌انگیزگی دانشجویان در بهره‌برداری از زمان کارآموزی اشاره نموده‌اند (۲). در مطالعه دیگری که در مورد کارآموزی بالینی دانشجویان پرستاری در یزد انجام شده است دسترسی ناکافی به امکانات رفاهی و آموزشی، عدم همکاری تیم بهداشتی درمانی و پراکندگی کارورزی در بخش‌های بالینی را به عنوان اهم مشکلات این دوره عنوان کرده و اظهار داشته‌اند باید تغییراتی در نحوه اجرای کارآموزی در عرصه داده شود (۵)

دروس کارآموزی رشته مدیریت خدمات بهداشتی درمانی نیز از این موضوع مستثنی نبوده و در بررسی مطالب سرفصل دروس خصوصاً کارآموزی می‌توان به خوبی تکرار و روزآمد نبودن مطالب مندرج در سرفصل را احساس نمود. بنابراین با توجه به مشکل پیش‌گفت، مشابهت بیش از ۵۰ درصد محتوای سرفصل با کارآموزی‌های دوره کارشناسی که طبیعتاً موجب تکرار مباحث، دل‌زدگی، اتلاف وقت و کاهش اعتماد دانشجویان به سیستم می‌شد و همچنین الزام به اجرا و حرکت بر طبق سرفصل مصوب در اجرای دو برنامه آموزشی در دو نیمسال به مقایسه روش آموزش‌های اجرا شده پرداخته شد. بر این اساس این مقاله حاصل طراحی و اجرای برنامه آموزشی متفاوتی است که ضمن حفظ چارچوب سرفصل مصوب بتواند تغییراتی رو به جلو در اجرای آموزش‌ها ایجاد و دانشجویان را در شناسایی، تحلیل و دسته‌بندی مشکلات سیستم توانمند کند. این برنامه به گونه‌ای طراحی شد که بتواند نقش دانشجویان را در ادغام با سیستم پررنگ و فعال بنماید.

روش‌ها

این مطالعه نیمه تجربی بر روی همه دانشجویان کارآموزی ۱ کارشناسی ارشد مدیریت خدمات بهداشتی درمانی در مهرماه سال ۹۰ و ۹۱ اجرا شد. تعداد کل جامعه مطالعاتی ۱۰ نفر بود که همگی وارد مطالعه شدند. براساس روش اجرای این مطالعه، در یک گروه دانشجویان مطابق سرفصل وزارتی و برنامه‌های مصوب پیشین وارد عرصه کارآموزی شدند و در یک گروه نیز برنامه درسی به صورت ادغام یافته با سیستم و هم جهت با بسته عملیاتی مدیریتی بیمارستان‌ها یعنی در قالب برنامه استانداردهای اعتباربخشی بیمارستان‌ها اجرا شد. این برنامه آخرین برنامه مدیریتی بیمارستان‌های کشور بود. بر این اساس و در راستای انطباق آموزش‌ها با نیاز سیستم، به روزآوری محتوای آموزش‌ها، درگیر

آنچه که لازم است در این نوشتار به آن اشاره گردد این که دانشجویان رشته مدیریت خدمات بهداشتی علاوه بر مشکلات معمول و موجود در سایر رشته‌های تحصیلی با دغدغه دیگری نیز مواجه هستند و آن دغدغه، بین رشته‌ای بودن مفاهیم مدیریت و رشته مدیریت خدمات بهداشتی درمانی در بخش سلامت است بدین معنا که دانشجویان مدیریت خدمات بهداشتی درمانی بر خلاف سایر رشته‌های تحصیلی که با مجموعه مشخصی از فرایندها و فعالیت‌های مشخص بالینی یا غیربالینی بخش سلامت سر و کار دارند لازم است بر حسب ماهیت خاص رشته به فرایندها و فعالیت‌های متعددی پرداخته و در محیطی کاملاً بالینی و تخصصی هم به موضوعات مدیریتی بالینی و هم به موضوعات غیربالینی همچون مفاهیم ساختاری و محتوایی سازمان بیمارستان، فعالیت‌ها و فرایندهای واحدها، مواد، نیروی انسانی و حتی تجهیزات بپردازند. به عبارت دیگر دانشجوی مدیریت خدمات بهداشتی درمانی در یک واحد کارآموزی عموماً طیفی از مطالب کاملاً بالینی تا کاملاً اداری و اجرایی را دنبال می‌نماید. این تنوع و تعدد مطالب دشواری طراحی برنامه جامع و جذاب برای این واحد درسی را دوچندان می‌کند. در بین این مشکلات روزآمد نبودن سرفصل دروس یکی از مشکلات مهم نظام آموزشی است که در بیشتر رشته‌ها و همه دروس احساس می‌شود. فتحی و اجارگاه در مقاله خود برای رفع موانع تغییر و بازنگری در برنامه‌های درسی راهکارهایی چون برگزاری کارگاه‌های آموزشی مناسب در مورد تغییر و بازنگری برنامه‌های درسی، ایجاد یک ساختار متناسب با تفویض اختیار بازنگری برنامه‌های درسی و نهادینه کردن آن در دانشگاه، تأمین و تخصیص بودجه کافی برای پیشبرد برنامه‌های درسی اعضای هیأت‌علمی در فرایند تغییر و بازنگری در برنامه‌های درسی دانشگاهی اشاره نموده و بر لزوم اجرای آن تأکید کرده است (۳).

بیمارستان با مدیریت دانشجویان بود. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار spss18 و انجام آزمون آماری T مستقل تحلیل شد.

نتایج

گروه دانشجویان مورد مطالعه ورودی‌های مهر ۸۸ و مهر ۸۹ مقطع کارشناسی ارشد مدیریت خدمات بهداشتی درمانی بودند. در گروه ورودی مهر ۸۸، دو نفر (۷۰ درصد) زن و یک نفر (۳۰ درصد) مرد بودند و در گروه ورودی مهر ۸۹، هفت نفر همگی (۱۰۰ درصد) زن بودند. این مطالعه در قالب اجرای یک برنامه آموزشی برای تدوین طرح درس کارآموزی ۱ دانشجویان کارشناسی ارشد مدیریت خدمات بهداشتی درمانی در مهر ۸۹ انجام شد و با مهر ۸۸ مقایسه شد. ارزیابی نتایج این فرایند آموزشی یا تعریف سه بعد اساسی انجام گرفت. در بعد اول یعنی رضایت دانشجو میانگین نمره نظرات دانشجویان در دو گروه مورد بررسی تفاوت معناداری را نشان داد ($p=0/02$). به این ترتیب که میانگین نمره رضایت کلی دانشجویان گروه دوم (مهر ۸۹) از انجام کارآموزی بیشتر از گروه اول (مهر ۸۸) بود (جدول ۱)

جدول ۱: مقایسه میزان رضایت کلی دانشجو از انجام کارآموزی

حیطه	نمره گروه اول	نمره گروه دوم	سطح معناداری تفاوت
رضایت کلی دانشجو	۲/۴۸±۰/۵۸	۳/۲۸±۰/۳۹	۰/۰۲

در بعد دوم که میزان آگاهی دانشجویان از مفاهیم مدیریتی روزآمد و مباحث مدیریت سلامت روز کشور را ارزیابی می‌کرد نیز میانگین نمره آگاهی گروه دانشجویان مهر ۸۹ به مراتب بیشتر بود و این تفاوت نیز از نظر آماری معنادار بود ($p=0/01$) (جدول ۲).

کردن دانشجویان به عنوان پذیرندگان نقش‌های مدیریتی آینده با مسائل و برنامه‌های اجرایی روز وزارت بهداشت و عینیت بخشیدن به مفاهیم ذهنی ممیزی و اعتباربخشی این بسته مدیریتی مبنای تدوین طرح درس دانشجویان گردید. در اجرای این برنامه ضمن حفظ چارچوب سرفصل وزارتی، دانشجویان برای انجام کارآموزی در ۱۹ واحد بیمارستان بر مبنای چارچوب تدوینی وزارت متبوع به سمت مفاهیم اعتباربخشی هر یک از واحدهای بیمارستان جهت‌دهی شدند.

متغیرهای بررسی شده این مطالعه در قالب رضایت دانشجو از عرصه کلی کارآموزی (۲) مشارکت و ایجاد پیوند بین دانشجو و عرصه کارآموزی (۳) آشنایی دانشجو با مفاهیم روزآمد و در دست اجرای مدیریتی کشور اندازه‌گیری شد. ارزیابی و اندازه‌گیری ابعاد مورد بررسی در این طرح، از طریق طراحی سؤالاتی بسته پاسخ در قالب یک چک‌لیست ۱۸ ماده‌ای (با مقیاس ۰-۴ لیکرت) توسط دانشجو و همچنین حضور و پرسش و پاسخ پژوهشگران در عرصه کارآموزی انجام شد. به این صورت که بعد رضایت دانشجو با طرح ۶ سؤال اساسی مشخص از دانشجویان اندازه‌گیری شد. بعد میزان آگاهی دانشجو از برنامه‌های مدیریتی روزآمد کشور و مفاهیم مدیریت کیفیت نیز با تنظیم ۷ سؤال کلیدی ارزیابی شد. اما برای سنجش بعد مشارکت و ایجاد پیوند بین دانشجو و عرصه کارآموزی تعداد ۵ سؤال طرح شد و برای ارزیابی، تلفیقی از نظرات دانشجویان، شرکای آموزشی گروه در بیمارستان و خود اساتید درگیر در برنامه مورد استفاده قرار گرفت و میانگین نمره هر سه گروه با هم ملاک قضاوت بود. در رابطه با بعد سوم بررسی تعدادی شاخص کیفی از فعالیت دانشجویان نیز به عنوان مکمل قضاوت در بهبود وضعیت آموزش استفاده شد. این شاخص‌ها تعداد نشست‌های علمی خود تنظیم توسط دانشجو، تعداد استانداردهای مورد بررسی در گزارش کارآموزی آنها و برگزاری کارگاه آموزشی در

در گروه اول وجود نداشت و در گروه دوم یک مورد وجود داشت که بیانگر رشد در این شاخص بود. شاخص دیگر نیز تعداد استانداردهای بررسی شده توسط دانشجویان در گزارشات کارآموزی بود که در گروه اول ۱۹ مورد و در گروه دوم ۸ مورد و این میزان بیانگر رشد ۴۲ درصدی در اجرای این فعالیت توسط دانشجویان بوده است.

بحث

مطالعه حاضر در زمینه بررسی نتایج حاصل از اجرای یک برنامه آموزشی مبتنی بر سیستم و به عبارتی ادغام یافته با سیستم مدیریتی بیمارستانها انجام شد. در این مطالعه نتایج حاصل از اجرای این فرایند آموزشی بر روی دو گروه دانشجویان کارشناسی ارشد مدیریت خدمات بهداشتی درمانی مقایسه شد.

اجرای کارآموزی در محیطهای بالینی ویژگیهای خاص خود را دارد که ضمن جذابیت برای دانشجویان مدیریت مشکلاتی را نیز به همراه دارد. محیط بالینی در برگرداندن کلیه شرایط و محرکهای مؤثر بر یادگیری است و زمینه را برای یادگیری فراهم می‌کند و همزمان به عنوان یک عامل دخیل در یادگیری و یاددهی عمل می‌نماید و می‌تواند در حمایت، ممانعت و یا محدودیت موقعیت‌های یادگیری دانشجویان نقش آفرینی کند (۸).

تأثیر دوگانه محیط بالینی به خصوص برای دانشجویان مدیریت خدمات بهداشتی درمانی باید به گونه‌ای مدیریت شود که ضمن حفظ جذابیت و ایجاد موقعیت یادگیری بتواند آنان را در ایفای نقش مدیریتی آینده‌شان توانمند کند در این تجربه و فرصت طلایی است که دانشجویان می‌توانند ساختار و محتوای واقعی عرصه کارآموزی را بشناسند مشکلات و محدودیت‌های آن را تشخیص و با توجه به دانسته‌های خود راهکارهایی را برشمرند. پس آنچه مسلم است این که این عرصه باید مفاهیم روزآمد و موضوعات نوین و کاربردی را به او ارائه نماید. اصولاً گفته می‌شود که برنامه‌های درسی دانشگاهی پس از طراحی و اجرای مکرر در طی

جدول ۲: مقایسه میزان آگاهی دانشجویان از مفاهیم مدیریتی روزآمد و مباحث مدیریت سلامت روز کشور

حیطه	نمره گروه اول	نمره گروه دوم	سطح معناداری تفاوت
میزان آگاهی دانشجویان از مفاهیم مدیریتی روزآمد	۲/۲۲±۰/۵۴	۳/۸۵±۰/۵۴	۰/۰۱

بعد سوم این مطالعه بر روی مفاهیم مشارکت دانشجویان و ایجاد پیوند بین دانشجویان و عرصه کارآموزی تمرکز داشت که به دو صورت کمی و کیفی اندازه‌گیری و مورد قضاوت قرار گرفت در روش کمی میانگین نمره نظرات دانشجویان پرسنل بیمارستان که همکار در اجرای کارآموزی بودند و اساتید کارآموزی محاسبه شد که نتایج این بعد نیز بیانگر تفاوت معناداری در این مورد بین دو گروه دانشجویان بود ($p=۰/۰۲$). دانشجویان گروه دوم توانسته بودند مشارکت بیشتری همراه با اجرای فعالیت‌های مدیریتی در بیمارستان داشته باشند.

جدول ۳: مقایسه میزان مشارکت دانشجویان و ایجاد پیوند بین دانشجویان و عرصه کارآموزی

حیطه	نمره گروه اول	نمره گروه دوم	سطح معناداری تفاوت
میزان مشارکت دانشجویان و ایجاد پیوند بین دانشجویان و عرصه کارآموزی	۲/۶۲±۰/۷۴	۲/۹۵±۰/۵۴	۰/۰۴

در مورد ارزیابی این بعد علاوه بر نتایج کمی و آماری از شواهد دیگری که مستندات آن در دسترس بوده و قابل برآورد بود نیز استفاده شد و فعالیت‌های دیگری چون تعداد نشست‌های علمی خود تنظیم دانشجویان در ارتباط با مباحث کارآموزی بود که در گروه اول ۱ جلسه در طول ترم و در گروه دوم ۲ جلسه بود و ۵۰ درصد رشد نشان می‌داد. شاخص دیگر تعداد کارگاه‌های آموزشی به پیشنهاد دانشجویان و عرصه‌های کارآموزی بود که

ایجاد انگیزه در دانشجویان بودیم. در همین خصوص مطالعه‌ای که در دانشگاه علوم پزشکی تبریز انجام شده اشاره دارد که دانشجویان مهم‌ترین دغدغه خود در کارآموزی‌ها را عدم هماهنگی و عدم آمادگی عرصه‌های کارآموزی برای پذیرش دانشجویان اعلام کرده‌اند (۱۴). در این مطالعه با توجه به هم راستا بودن مطالب کارآموزی دانشجویان و آنچه که پرسنل با آن درگیر و شریک بودند موجبات مشارکت دانشجویان و پرسنل و به نوعی ارتباط دو جانبه شده است که نتایج ثمربخشی به همراه داشت.

در این بعد علاوه بر ارزیابی کمی نتایج سه شاخص کیفی نیز مورد توجه قرار گرفت یعنی تعداد نشست‌های علمی خودتنظیم دانشجویان در ارتباط با کارآموزی ۵۰ درصد افزایش نشان داد. همچنین برگزاری یک کارگاه آموزشی در محیط کارآموزی برای آمادگی پرسنل در تدوین خط‌مشی‌ها و رویه‌های کاری واحد خود از پیامدهای مفید این برنامه آموزشی بود. تعداد استانداردهای بررسی شده و مورد ارزشیابی توسط دانشجویان افزایش داشت که این امر نیز بیانگر انگیزه و شوق بیشتر دانشجویان در ورود به مباحث این کارآموزی بوده است.

نتیجه‌گیری

به طور خلاصه نتایج حاصل از این مطالعه نشان‌دهنده آن است که استفاده از موضوعات مدیریتی روز کشور و ادغام برنامه آموزشی دوره‌های کارآموزی رشته مدیریت خدمات بهداشتی درمانی با موضوعات، قوانین و آیین‌نامه‌های مدیریتی بخش سلامت می‌تواند روش کارآمدی برای افزایش انگیزه و آگاهی دانشجویان شده و آنان را برای ورود به مباحث واقعی مدیریت بخش سلامت آماده‌تر نماید. لذا پیشنهاد می‌شود گروه‌های آموزشی این رشته در دانشگاه‌ها با در نظر گرفتن چارچوب مصوب وزارتی در اجرای کارآموزی‌ها، آخرین برنامه‌های مدیریتی بخش سلامت را به کار گیرند.

زمان ضرورتاً باید به صورت ادواری مورد تجدیدنظر قرار گیرند، در غیر این صورت پدیده‌ای تحت عنوان «رو به زوال رفتن برنامه درسی» اتفاق می‌افتد، که به معنای کهنگی و عدم ارتباط دروس و محتوای برنامه درسی دانشگاهی با نیازها و تحولات اجتماعی است (۹).

نتایج حاصله نشان داد دانشجویان در گروه دوم به طور معناداری از طی دوره کارآموزی خود رضایت بیشتری داشتند.

با توجه به مشکلاتی که عموماً دانشجویان در طی دوره کارآموزی خود با آن مواجهند معمولاً دانشجویان از اجرای برنامه‌های کارآموزی ناخشنودند و دلایل مختلفی برای آن عنوان می‌کنند. از قبیل منفعل بودن آموزش‌ها، نظارت و هدایت ناکافی (۱۰)، محدود بودن یادگیری‌های عرصه‌های کارآموزی (۱۱)، عدم همکاری پرسنل محل کارآموزی (۱۲)، توجیه نبودن و ناآگاهی پرسنل عرصه‌های کارآموزی (۱۳).

از دیگر یافته‌های این مطالعه افزایش آگاهی دانشجویان از موضوعات مدیریتی روزآمد نظام سلامت از قبیل آخرین استانداردهای بخش سلامت در مورد کیفیت خدمات، فرایندهای بالینی، ارائه خدمت فرایند اعتباربخشی بیمارستان‌ها گردید که نتایج حاکی از بالاتر بودن معنادار این بعد در دانشجویان مورد مطالعه نسبت به دانشجویان گروه دیگر بوده است.

همچنین یکی دیگر از پیامدهای اجرای این برنامه کارآموزی افزایش یافتن میزان مشارکت و ایجاد نوعی پیوند دانشجویان با عرصه کارآموزی بود. براساس مطالعات دانشجویان علاقه دارند آموزش‌ها دوره کارآموزی به صورت فعال و نه منفعل انجام شوند (۱۰).

همه عوامل برشمرده در پاراگراف قبل می‌تواند از دلایل بی‌انگیزگی و نداشتن علاقه برای حضور فعال دانشجویان در محیط‌های کارآموزی باشند (۱۰ تا ۱۳) که در این مطالعه با مشارکت دادن دانشجویان در انجام فرایندهای بسته مدیریتی اعتباربخشی از قبیل تدوین نمونه‌هایی از خط‌مشی‌ها و رویه‌های کاری واحدهای بیمارستان شاهد

1. Vice chancellor for education, Tehran university of medical sciences. Available from: <http://education.tums.ac.ir/content/?contentID=182>
2. Javadi M, Raeisi AR, Golkar M. [*Moghayeseye nazarate morabian va daneshjooyane reshteye modiriate khadamate behdashti darmanyeh daneshgahe oloom pezeskhye Esfahan dar sale 1385*]. Strides in Development of Medical Education. 2007; 4(1): 84-91. [Persian]
3. Fathi Vajargah K, Jamali Tazehkand M, Zamanaimanesh H, Youzbashi AR, [The Obstacles to Curriculum Change in Higher Education: Viewpoints of Faculty Members of Shahid Beheshti University and Shahid Beheshti Medical University]. Iranian Journal of Medical Education, 2012; 11(7) :768-778. [Persian]
4. Kermansaravi F, Razaghi AV, Saljoghi MM. [*The investigation of quality in Zahedan University of Medical Sciences from students' view points and solution to improve the situation*]. Iranian Journal of Medical Education, 2002; 2(0):34-35. [Persian]
5. Dehghani H, Dehghani Kh, Fallahzadeh H. [*The Educational Problems of Clinical Field Training Based on Nursing Teachers and Last Year Nursing Students View points*]. Iranian Journal of Medical Education, 2005; 5 (1):24-33. .[Persian]
6. Stark JS, Lowther MA, Sharp S, Arnold GL. Program Level Curriculum Planning: An Exploration for Faculty Perspectives on Two Different Campuses. Journal of Research in Higher Education. 1997. 38(1). Available from: <http://www.jstor.org/pss/40196236>
7. Barnett R, Coate K. Engaging the Curriculum in Higher Education (Society for Research into Higher Education). Buckingham SRHE: Open University Press; 2004.
8. Sand-Jecklin KE. Student Evaluation of Clinical Education Environment (SECEE): Instrument Development and Validation. [cited 2009 Jun 2]. Available from: http://wvuscholar.wvu.edu:8881/exlibris/dtl/d3_1/apache_media/L2V4bGlicmlzL2R0bC9kM18xL2FwYWNoZV9tZW50YS81ODk3.pdf.
- 9.. Fathi vajargah K. [*Tarahye olgooye nyazsanjye barnameye darsi*]. [dissertation]. Tehran: Tarbiat Modares University; 1998. [Persian]
10. Remmen R, Denekens J, Scherpier A, Hermann I, Van der Vleuten C, Royen PV, Bossaert L. An evaluation study of the didactic quality of clerkship. Medical Education 2000; 34(6): 460-4.
11. Jaffari F, Valiani M, [*Evaluation of Field Training from the Viewpoints of Management and Informatics Students of Isfahan University of Medical Sciences*]. Iranian Journal of Medical Education, 2002; 2(1):19-26. [Persian]
12. Hadizadeh Talasaz F, Firoozi M, Shamaeyan Razavi N. [*Nursing and Midwifery Students Perspective on Clinical Education in Gonabad University of Medical Sciences*]. Iranian Journal of Medical Education, 2005; 5 (1) :70-78. [Persian]
13. Omidvar sh, Bakouee f, Salmalian h. [*Clinical Education Problems: the Viewpoints of Midwifery Students in Babol Medical University*]. Iranian Journal of Medical Education, 2005; 5(2):15-21. [Persian]
14. Sadegh Tabrizi J, Mardani I, Kalantari H, Hamzehei Z. [*Clerkship from the Perspective of Students of Health Services Management and Family Health in Tabriz University of Medical Sciences*]. Iranian Journal of Medical Education, 2011; 10 (4):439-451. [Persian]

System-Integrated Education: Useful Experience in Health Management Clerkship

Marzieh Javadi¹, Asadollah Shams², Maryam yaghoobi³

Abstract

Introduction: Educational courses specially clerkship should be improve an active learning and students' personal and professional development and in addition must be tailored to the needs of society. In each educational system, it is necessary to change educational programs in order to meet social needs and reflect the latest scientific achievements. This study aimed to compare two educational programs for first clerkship course of MSc health services management students.

Methods: This quasi-experimental study was undertaken on 10 MSc health services management students who were passing first clerkship course during 2010-2011. They were divided in two groups. We compared the effect of implementing a routine method (which was based on approved curriculum) in the first group versus system-integrated education (which was according to the hospital accreditation standards) in second group. Results were measured in three following areas: students' satisfaction, students' participation in clerkship fields and their linkage, student acquaintance with updated and current concepts in managerial levels of health system. Data was collected using 18-point questionnaire. Data were analyzed using independent T-test.

Results: Mean score of all areas in the second group was significantly higher than the first group. Satisfaction mean score was 2.48 ± 0.58 in first group and 3.28 ± 0.39 in second group ($p=0.02$). Students participation in clerkship fields and their linkage was 2.32 ± 0.54 in first group and 3.85 ± 0.54 in second group ($p=0.01$). Student acquaintance with updated and current concepts was 2.62 ± 0.74 in first group and 2.95 ± 0.54 in second group ($p=0.04$).

Conclusion: Attention to new managerial concepts of health system can enrich the clerkships and be effective on students' motivation. Educational groups can direct training into need-based approaches with considering health system requirements as well as basic approved curriculum. Therefore, they can provide more effective and appropriate training programs.

Keywords: clerkship, health services management, health system. Education.

Addresses:

¹. (✉) PhD student of health management, Health management & Economic research center, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran. Email: m_javadi@mng.mui.ac.ir

². Assistant professor, Department of health services management, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran. Email: shams@mng.mui.ac.ir

³. PhD student of health management, Health management research center, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran. Email: yaghoobi@yahoo.com